Osmanlı ülkesinde yaşamış ve mûsikiye dair *Maķāṣıdü'l-edvâr* adlı bir eser yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülkādir-i Merâgī, *Cāmiʿu'l-elḥān*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3544, vr. 48^{b}-50^{a}, 54^{b}-55^{a}, 118^{a}; a.mlf., *Maķāṣıdü'l-elḥān*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3656, vr. 1^{b}-2^{a}, 3^{a}, 86^{a}-87^{a}, 102^{b}-103^{a}; a.mlf., *Risâle-i Fevâʾid-i ʿAşere*, Nuruosmaniye Ktp., 3651/II, vr. 91^{a}-92^{b}, 96^{b}-98^{b}, 105^{b}, 107^{b}-108^{a}; a.mlf., *Şerḥ-i Kitâbü'l-Edvâr*, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., III, Ahmed, nr. 3470, vr. 40^{b}-41^{b}; Devletşah, *Tezkiretü'ş-şuarâ* (trc. Necati Lugal), Ankara 1963, I, 348; 1967, II, 12, 94; Zebîhullāh-ı Safâ, *Târîḫ-i Edebiyyât der Îrân*, Tahran 1346 hş., IV, 108-109; Hândmîr, *Ḥabîbü's-siyer*, Tahran 1362 hş., III, 578, 582; IV, 13-14; Müneccimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr*, İstanbul 1285, III, 57; Raûf Yektâ, *Esâtîz-i Elhân: II, Hâce Abdülkādir Merâgī*, İstanbul 1318; Hammer (Atâ Bey), III, s. 27; M. Ali Terbiyet, *Dânişmendân-ı Āẕerbâycân*, Tahran 1314 hş., s. 258-264; Muhammed Takī Dânişpejûh, *Fihrist-i Mîkrôfîlmhâ-yı Kitâbḫâne-i Merkezî ve Merkez—i Esnâd-ı Dânişgâh-ı Tahrân*, Tahran 1363 hş., s. 166; Takī Bînîş, *Câmiʿu'l-elḥân*, Tahran 1366 hş.; G. Sarton, *Introduction*, New York 1975, III/2, s. 1570-1571; Murat Bardakçı, *Maragalı Abdülkadir*, İstanbul 1986; Rauf Yekta Bey, "Eski Türk Mûsikîsine Dair Tarihî Tetebbûlar I: Kökler", *MTM*, I/3, s. 457-463; H. G. Farmer, "Abdalqādir Ibn Gaibī on Instruments of Music", *Oriens*, XV, Leiden 1962, s. 242-248; a.mlf., "Abdülkâdir", *İA*, I, 83-85; a.mlf., "ʿAbd al-Ķādir b. Ghaybī", *EI²* (İng.), I, 66-67; M. Kemal Özergin, "Hâce Abdülkâdir Marâgî'nin Manzum bir Arzıhâli", *Kemal Çığ'a Armağan*, İstanbul 1984, s. 131-156; Ehad Arpad, "Abdülkadir Merâgî", *Küçük Türk-İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1974, I, 25-26.

NURİ ÖZCAN

ABDÜLKĀDİR b. MUHYİDDİN

(عبدالقادر بن محى الدين)

(bk. ABDÜLKĀDİR el-CEZÂİRÎ).

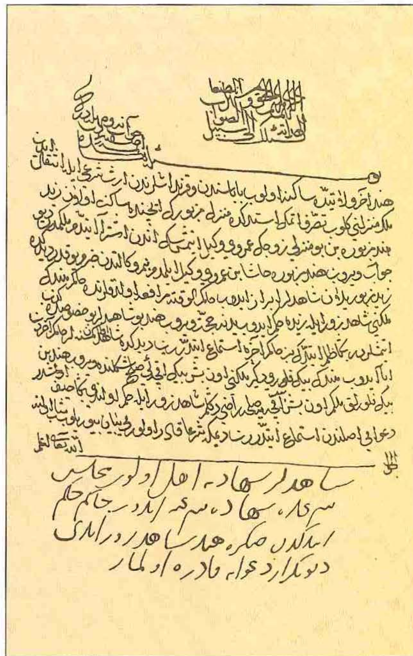
ABDÜLKADİR ŞEYHÎ EFENDİ

(ö. 1002/1594)

Osmanlı şeyhülislâmı.

920'de (1514) İstanbul'da doğdu. Müeyyedzâde Abdurrahman Efendi'nin kardeşi olan Şeyh Hacı Efendi'nin oğludur. Bundan dolayı Şeyhî lakabı ile tanınmıştır. İlk tahsilinden sonra Ebüssuûd Efendi'ye intisap etti ve ondan ders alarak mülâzım oldu. Öğretim hayatına Gelibolu'daki Sarıca Paşa ve Bursa'daki Yıldırım medreselerinde başladı. Daha sonra 1551-1562 yılları arasında sırasıyla Çorlu'da Ahmed Paşa, İstanbul'da Haseki, Sahn-ı Seman, Ayasofya ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik, ardından Şam, Mısır, Bursa ve İstanbul'da kadılık yaptı. 1570'te Anadolu, 1571'de de Rumeli kazaskerliğine getirildi. 1573'te bu görevinden ayrıldı. 1583'te kendisine Süleymaniye Dârülhadisi müderrisliği verildi. 8 Mayıs 1587'de Çivizâde Mehmed Efendi'nin ölümü ile boşalan şeyhülislâmlığa getirildi. Şeyhülislâmlığı döneminde, çekilen malî sıkıntı yüzünden akçenin değerinin düşürülmesi ve bu değeri düşük akçenin askere ulûfe olarak verilmek istenmesi üzerine çıkan olaylar sırasında, bir grup sipahi Abdülkadir Efendi'ye, verilen bu "mağşuş akçe" ile esnaftan zorla alınan eşya ve yiyeceğin helâl olup olmadığını sormuştu. Abdülkadir Efendi'nin "haramdır" şeklindeki fetvası üzerine gelişen ve tarihe Beylerbeyi Vak'ası adıyla geçen kanlı olaylar sonunda Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa ve Başdefterdar Mahmud Efendi idam edilirken, Vezîriâzam Siyavuş Paşa, bazı vezirler ve devlet erkânı ile birlikte 2 Haziran 1589'da 250 akçe maaş ile o da azledildi. 27 Receb 1002'de (18 Nisan 1594) vefat etti; cenazesi Eyüp'te kendi yaptırdığı mescidin hazîresine defnedildi.

Abdülkadir Şeyhî Efendi'nin bir fetvası
(*İlmiyye Salnâmesi*, s. 409)

BİBLİYOGRAFYA :

Selânikî, *Târih*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2259, vr. 104^{b}, 119^{a}-120^{b}, 202^{a}-203^{a}; Atâî, *Zeyl-i Şakāik*, İstanbul 1268, s. 327; Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, I, 269; *Devhatü'l-meşâyih maa zeyl*, s. 32-33; *Sicill-i Osmânî*, III, 345; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 404-409 (6 fetva örneği); Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 17; Nezihi Aykut, *Hasan Beyzâde Târihi* (doktora tezi, 1980), İÜ Ed. Fak., Tarih Seminer Kitaplığı, nr. 3277, II, 128-135, 155.

MEHMET İPŞİRLİ

ABDÜLKĀDİR ÛDEH

(عبدالقادر عوده)

(1907-1954)

Mısırlı hukukçu, Müslüman Kardeşler teşkilâtının önde gelen liderlerinden.

1930'da Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra savcılık ve hâkimlik yaptı. Daha kuruluş yıllarından itibaren Müslüman Kardeşler (el-İhvânü'l-müslimîn) teşkilâtında yer aldı. Kral Fâruk tahttan indirildikten sonra yeni Mısır anayasasını hazırlamak üzere kurulan komisyonda üyelik yaptı. Komisyon çalışmaları sırasında hürriyetleri savunan ve anayasanın İslâmî esaslara dayandırılmasını isteyen tavırlarıyla dikkati çekti.

General Necib'in hürriyetçi subaylar (ed-dubbâtü'l-ahrâr) tarafından iş başından uzaklaştırılmasına tepki olarak başlayan halk gösterilerinde faal rol oynadı. Müslüman Kardeşler teşkilâtı ile Cemal Abdünnâsır ve taraftarları arasında bir yakınlaşma sağlamaya çalışan Ûdeh bu gayesini gerçekleştiremedi ve hükümet teşkilâtı kapatma kararı aldı. Abdünnâsır'ı kararından döndürmek için yaptığı bir görüşmede kullandığı sert üslûp ve General Necib'in göreve iadesi için yapılan gösterilerdeki rolü sebebiyle Abdünnâsır'la arası açıldı. Abdünnâsır'ın İngiltere ile imzaladığı antlaşmayı Müslüman Kardeşler adına inceleme görevinin Abdülkādir Ûdeh'e verilmesi üzerine hazırladığı raporda, İngiliz menfaatlerini koruduğu ve İngiliz işgaline zemin hazırladığı gerekçesiyle antlaşmaya karşı çıktı; antlaşmanın Amerikan ve İngiliz menfaatlerini koruma uğruna bölgeyi harp ve sıkıntıların içine çekeceğini söyledi. Bu rapor da Abdünnâsır ile Müslüman Kardeşler ve Abdülkādir Ûdeh arasındaki uçurumun büyümesinde etkili olmuştur.

Müslüman Kardeşler teşkilâtındaki çalışmalarına daha çok zaman ayıra-